

זר שנתגייר כקטן שנולד דמי

פרשת בהעלותך

- א. משה רבינו נתגייר מדעתו ומרצונו וחשיב כקטן שנולד
ב. יבואו בקרבו כמה הערות והארות בהאי שינויא
ג. יבואו בקרבו כמה ציצים ופרחים דמבואר ע"פ האי חידושא
ד. עוד הערות והארות בעצם דברי הגור אריה דגר שנתגייר כקטן שנולד דוקא כשנתגייר מדעתו
ה. עוד הערות והארות בעצם דברי הדעת זקנים דאלדד ומידד אחי אהרן מן האב

ענף א

משה רבינו נתגייר מדעתו ומרצונו וחשיב כקטן שנולד

(א). כתיב במקראי קודש בפרשתך, ותסגר מרים מחוץ למחנה שבעת ימים וגו' (יב, טו). ובזבחים קא ע"ב פריך מרים מי הסגירה, א"ת משה הסגירה, משה זר הוא, וא"ת אהרן הסגירה, אהרן קרוב הוא וכו'. **ורבות** הפליאו בזה כל חכמי לב, דאמאי לא אמרו על תרוייהו אותו טעם, דקרובים ניהו, ואמאי אמרו דמשה זר הוא. [יעוין בזה במהרש"א, ובטהרת הקודש, ובברכת הזבח, ובצאן קדשים, ובפנים מאירות, ובקדשי דוד, ובדוד, ובמראה כהן, ובתוספת קדושה, ובשיח יצחק, ובעזרת כהנים תוספת העזרה פ' נגעים א, י, ובשו"ת מקום שמואל בשער התרוצים בזבחים שם, ובשו"ת עצי זית סי' כח אות ה', ובשו"ת קרן לדוד יו"ד סי' קפא בסופו, ובהקדמה לספר בית הלל יו"ד, ובהפלאה שבת פו ע"א ד"ה ויש לפרש, ובעטרת צבי בדרוש יא לשבת הגדול, ובדברי שאול פר' בהעלותך, ובדברי יהונתן פר' מצורע, ובחת"ס החדש פר' בהעלותך, ובלקוטי אש ח"א עמוד קפח, ובאור המאיר למהר"ם שפירא זצוק"ל סי' ג סק"ב].

(ב). וביאור מתוק מדבש ביארו גדולי הדורות, ובהקדם עוד מילי דשייכא לפרשתך, דכתיב, וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו (יא, י). ופרש"י דרבותינו אמרו למשפחותיו על עסקי משפחות, על עריות הנאסרות להם. והקשו המפרשים, דהא עם ישראל נתגירו במעמד הר סיני, וקיי"ל דגר שנתגייר כקטן שנולד, ושפיר יכולים לישא את מי שהיו קרובותיהם.

ובשב שמעתתא בהקדמה באות ט' הביא מהגור אריה בפר' ויגש פמ"ו פ"י, דחידש דלא אמרין דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי אלא בנתגייר מדעתו וחפצו אבל ע"י כפיה לא, ולפיכך בגירות דמעמד הר סיני לא הוו כקטן שנולד, כיון דכפו עליהם את ההר כגיגית, ולכן עמ"י בכו למשפחותם.

(ג). ומעתה הפלא ופלא, דהא במעמד הר סיני משה רבינו היה מעל ההר, ועליו לא כפו את ההר כגיגית, והגירות דידיה היתה מדעתו, ושפיר היה כקטן שנולד, ולא קרוב הוא למרים. [יעוין בזה במאיר עיני חכמים מהדו"ק סי' יח, ובכלי חמדה בפר' תולדות, ובפר' ויגש בדף ס ע"א, ובקונטרס אחרון ויקרא אות ח' עמוד קכט ע"א, ובכתר דוד להגר"ד קאפלין זצ"ל ח"ב סי' כח ענף ד' סוד"ה ואם כנים משמיה דהבית יצחק, ובשו"ת אמרי כהן סי' יב, וסי' כג, ובאמרי יוסף להגרי"ם טייכר זצ"ל בפר' תזריע ד"ה במדרש רבה עמוד כח, וכבר איתא כן ב'עין אליהו' להגר"א שיק בזבחים שם אות כג, וסתר משנתו ממש"כ בעין אליהו בב"ב קט ע"ב אות צ].

ענף ב

יבואו בקרבו כמה הערות והארות בהאי שינוי

א. דן אי בקבלת התורה משה רבינו היה מעל הר סיני או בתחתית ההר

(א). וכדרכה של תורה יל"ע בהאי שינוייא בכמה אנפין, חדא יל"ע, דנקטו בפשטות דבקבלת התורה משה רבינו היה מעל הר סיני, ולכאורה איכא כמה ראיות דמשה היה בתחתית ההר, דבשמו"ר בפר' יתרו פרשה כח, ג, איתא, כך ביקש הקב"ה ליתן י' דברות היה משה עומד מצדו אמר הקב"ה אני גולה להם את הרקיע ואומר אנכי ה' אלהיך הם אומרים מי אמר הקב"ה או משה אלא ירד משה ואח"כ אני אומר אנכי ה' אלהיך.

ובפרקי דרבי אליעזר פרק מא איתא, אמר הקב"ה ירד משה אל המחנה, ואחר כך אני משמיע תורת לישראל, שלא יהא אומר משה היה מדבר עמנו מתוך הענן, אמר לו רד העד בעם, משה היה רוצה להיות שם, אמר לו כבר העידותי בעם, אמר לו קרא אל אהרן, ירד אל המחנה לקרא את אהרן, והקב"ה השמיע את תורת לישראל, שנאמר ויאמר אליו ה' לך רד.

וברמב"ן בפר' יתרו פי"ט כתב בתו"ד, והיה זה קודם מתן תורה וגם בשעת הדברות, כי משה לא עלה אל ראש ההר אל הערפל אשר שם האלהים רק לאחר מתן תורה. ובספורנו כתב פי"ט פכ"ד עה"פ לך רד, עתה בהיותי מדבר היה עמהם למטה מן ההר. ובאברבנאל שם כתב, ומזה תדע שגם אדונינו משה היה בתחתית ההר עם כל ישראל בעת ששמעו עשרת הדברות ויש על זה ראיה ממה שאמרו למשה דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלהים פן נמות וכן קרב אתה ושמע ואת תדבר אלינו, ואם בעת ששמעו הדברות משה היה בראש ההר וישראל היו בתחתית ההר היאך דברו עמו ואמרו לו כ"ז אלא שהיה עמהם ושמע הדברות בתוכם ואז אמרו לו קרב אתה ושמע לפי שהם היו מרוחקים ממעמד הכבוד.

ובבכור שור בפר' יתרו פ"כ פ"א כתב, וידבר אלהים, שהיה משה מדבר עומד ביניהם, כששמעו עשרת הדברים, שמעו מפי הקב"ה. והנצי"ב בפר' ואתחנן פ"ה פ"ה בתו"ד כתב, משא"כ משה אע"ג שבאותה שעה שדבר ה' עשרת הדברים עמד ג"כ תחת ההר, אבל לא משום שהיה ירא, אלא שהיה עפ"י דבר ה' לך רד ועלית אתה ואהרן וגו'.

(ב). אולם באמת במד"ר שיר השירים מבואר דמשה רבינו היה על ההר, דאיתא התם בפרשה א, א [יב], עד שהמלך במסבו, ר' מאיר ור' יהודה וכו', ר' ברכיה אומר עד שמשו במסבו ברקיע שנקרא מלך שנאמר (דברים לג) ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם, כבר (שמות כ) וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר, ועיי"ש בפי' מהר"ו, ובמתנו"כ, וביפה קול.

ובחידושי ר' חיים פלטיאל בפר' יתרו פי"ט פכ"ה כתב עה"פ וירד משה אל העם ויאמר עליהם, תימה כאן משמע שירד אליהם ובמשנה תורה משמע שהיה ממוצע שנ' ואנכי עומד בין ד' וביניכם, ועוד כבר אמר ועלית אתה ואהרן עמך, ועוד אין בו מקרא מן וירד משה מן ההר אל העם ויאמר עליהם כדרך שכתוב לעיל וירד משה מן ההר אל העם ויקדש את העם וכבסו שמלותם, וי"ל משה לא ירד ממש אלא עד חצי ההר והיה צועק לישראל לא יהרסו לעלות, ותוך כך שיורד להם התחיל הק' אנכי כדי לקיים משה ידבר והאלהים יענינו בקול, וכדי לקיים אנכי עומד בין ד' וביניכם, מתוך כך עלה משה ונתקע כלפי ראש ההר וגם אהרן עמד כמו שפרש"י, פי' לפירושו וכך עמד על מקומו והתרה בהם שלא יעלו.

ובפירוש הרא"ש פי"ט פכ"א כתב, ויאמר ה' אל משה רד העד בעם וכו'. ויאמר משה אל ה' לא יוכל העם לעלות אל הר סיני כי אתה וכו'. וא"ת מה היא התשובה אשר השיב משה וכי היה נאה לעבד להשיב דברי אדוניו בודאי אלו לא היה צריך לא היה מצוה הקב"ה למשה לעשותה. וי"ל שכל תשובתו של משה לא היתה כי אם לידע מחיצתו ואמר כך רבש"ע אין צריך לעשות בישראל האזהרה הזאת אחר אשר העדות בנו פי' בי ובאהרן אחי הגבל את ההר וקדשתו ואם העם ח"ו יהרסו לעלות אנחנו נזהיר בהם כי נהיה עמהם במחיצה אחת אז גילה לו הקב"ה וא"ל לך רד ועלית אתה ואהרן ולא תהיה במחיצת העם.

וע"ע ברמב"ן ובדעת זקנים שם, ובאבן עזרא שם פסוק כד, כה, ובפירושי התורה לרבי יהודה החסיד בפר' ואתחנן פ"ד פל"ו, ובדרשות חת"ס ח"ב לשבעות דף רפג ע"ב ד"ה לא יוכל העם.

ב. דן מנלן לחלק בין משה לאהרן

עוד יל"ע בזה, דבין אי משה היה מתחת ההר, ובין אי היה בהר, מנלן לחלק בין משה לאהרן, הא תרוייהו היו ביחד, וכדכתיב פי"ט פכ"ד לך רד ועלית אתה ואהרן, ומבואר דהיו שווין. וברש"י שם כתב, ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים, יכול אף הם עמך, תלמוד לומר ועלית אתה, אמור מעתה, אתה מחיצה לעצמך ואהרן מחיצה לעצמו והם מחיצה לעצמם וכו', וא"כ היו שווין, ורק דלמשה היה מחיצה לעצמו, ולאהרן מחיצה לעצמו. וכ"כ במושב זקנים בפי"ט פכ"ג, דכיון דעלית אתה ואהרן עמך, עם ישראל נותרו עומדים כצאן אשר אין להם רועה, והובא נמי בתוספות השלם בהאי קרא את א' עמוד עא, ובפירושי התורה לרבי יהודה החסיד בעמוד צז.

ג. דן אי לענין מרים אמרין כקטן שנולד

עוד יל"ע בזה, לפמ"ש בכתב סופר (יתרו עה"פ כה תאמר פי"ט פ"ג) דהנשים קיבלו התורה מרצונם הטוב ולא ע"י כפיה, ובהכי ביאר דלא תוכל לומר נחת רוח עשיתי לבעלי, דכתב הכת"ס עה"פ כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל, דנ"ל טעם למה לבנות ישראל בלשון רכה ולבני ישראל דברים קשים כגידים, דהנה כתיב לקמן אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך וכו', וכתבו רש"י ורמב"ן כי חיוב עליכם לקבל המצות, כי על מנת כן הוצאתי אתכם משיעבוד לקבל מלכותי עליכם, עיין בהם, והנה באמת אין זה טענה רק אם לא היו ראויים להגאל שהיו עובדי ע"ז ואינם ראויים, רק הקב"ה הוציאם על שם סופם שיקבלו התורה, כמבואר במדרשים, אז שפיר שייך לומר על מנת כן הוצאתי אתכם, אבל אם היו ראויים להוציאם, וכבר כלה זמן השיעבוד, היתכן שיאמר בשביל שהוצאתיך מן השיעבוד צריך שתעבוד לי, והלא היו ראויים להוציאם, ומעתה אומר, כי לבנ"י שלא היו ראויים לצאת שפיר אמר הקב"ה בע"כ תקבלו מלכותי עליכם, והן הנה דברים הקשים, ואם לא יקבלו יכפה ההר עליהם, אבל נשים שידוע דברת חז"ל בסוטה יא ע"ב שבזכות נשים צדקניות נגאלו, הם לא היו צריכים לקבל בע"כ רק מרצונם הטוב, ולכן אמר לו שיאמר להם רק אמירה רכה, ולא בדברים קשים שיקבלו בע"כ, כי אין מוטל עליהם.

ובזה יש לפרש המדרש, עיין שמו"ר כח, ב, דקאמר דכתיב תחלה לבית יעקב הנשים, דאם יאמר לאנשים תחלה יחזרו בהם, כמו שעשתה חוה שהסיתה לבעלה, והוא תמוה, ולהנ"ל י"ל ע"פ דאמרו חז"ל בדוכתא טובא דאשה תוכל לומר נחת רוח עשיתי לבעלי, עיין כתובות צה ע"א, וא"כ אם יאמר לנשים אח"כ והם שאינם מחויבים רק מרצונם הטוב יאמרו אח"כ נחת רוח עשינו לבעלינו וקבלנו, אבל אין אנו רוצים ומי יכריחנו, ולכן אמר שיקבלו הנשים תחלה, ומזה הטעם נשים מדקדקים הרבה יותר מאנשים, כיון שהם קיבלו עליהם מרצונם אין היצר הרע מתגבר כמו מצווה ועושה וק"ל, עכ"ד הנפלאים של הכת"ס.

ולפי"ז מרים הואי כקטן שנולד, והכי הוא כל בנות ישראל, אלא דלפי"ז לא היה העם בוכה למשפחותיו. אולם להראב"ן דהבאנו לעיל בנשים בלא"ה לא אמרין כקטן שנולד.

ועוד כתב הכת"ס בשו"ת כתב סופר או"ח סי' עח, דעל כל אצילי בני ישראל לא היה הכפיה ההר כגיגית, דקבלו כל התורה מאהבה וברצון, ח"ל שם, ונ"ל ע"פ שאמרו ז"ל ויתיצבו בתחתית ההר מלמד שכפה עליהם ההר כגיגית אם יקבלו את התורה מוטב ואם לאו וכו' והנה מי שיש לו צער בלבו לא יערב עליו אכול ושתות וכן מי שהוא אנוס לקבל עליו ולעשות דברים בע"כ דילי' וכ"ש אם הוא ענין שהוא לו ולזרעו לדורותיו, וישראל שנאסו לקבל התורה להם ולזרעם אחריהם לא ערב לנפשם לאכול ולשתות כה"י כי עגמה נפשם עליהם וכל לבב דוי, כ"ז להמונים, אבל אצילי ב"י קבלו התורה בשמחה ועמדו בדבריהם שאמרו בתחלה נעשה ונשמע ולא חזרו ע"י האש וקול גדול, הם הראו שמחתם וטוב לבם ע"י שאכלו ושתו ביותר מהרגיל כדי להראות לעיני כל שמחתם בקבלת התורה ומהם ילמדו וכן יעשו, והיינו ואל אצילי ב"י לא שלח ידו כוונתו דלא הי' צריך לשליחות יד להתרות בהם ע"י מראה ושליחות יד שאם לא יקבלו שם תהי' קבורתם כי היו מקבלים בשמחה ויחזו את אלקי' ויאכלו וישתו להראות כי ששים ושמחים על כי זכו לחזות אלקי' וא"ש נכון וכו'.

וע"ע מש"כ הגחיד"א בספר דבש לפי מערכת כ' אות ו', כפיית ההר במעמד ה"ס לא היה רק על עמי הארץ ולא על הת"ח כלל, כ"כ משמיה דהרב אספקלריא מאירה בפירוש דברי רעיא מהימנא פרשת נשא דף קכ"ה ע"ש. ונתחדש בזה דאף קודם מתן תורה היה שייך עמי הארץ ותלמידי חכמים. ותו צ"ב היאך היה בדיוק רק על ע"ה, האם כל הע"ה עמדו במקום אחד והת"ח במקום אחר. ועיין בהגר"א לשיר השירים שכתב דבהר סיני היו גבולים גבולים חלוקים להם איך יעמדו כל אחד מדרגתו ויקבל השפעתו עי"ש, ובפנים יפות בריש פר' נצבים כתב שכל אחד עמד במתן תורה לפי דרגתו.

ד. דן מדברי הגור אריה גופה דלא מחמת שכפה ההר חשיבי בעל כרחם

עוד יל"ע בזה, לפי מאי דכתב שם הגור אריה בפר' ויגש שם בסיפא, דמאי דעמ"י חשיבי גרים בע"כ זהו לא משום שכפה עליהם ההר כגיגית, אלא משום שהיו מחויבים לקבל את התורה כיון דלכן יצאו ממצרים, א"כ אף לגבי משה רבינו חשיב בעל כרחו. וביותר יש להעיר בזה, לפי מאי דביאר הגור אריה בספרו תפארת ישראל פרק לב ענין הכפיית ההר, דודאי עם ישראל קיבלו התורה מרצונם, ואמרו נעשה ונשמע, וענין הכפיה הוא רק כדי שלא ענין שכאילו התורה ברצונם קיבלו ברצונם לא קיבלו, יעוי"ש בהרחבה.

ה. דן בדעת השב שמעתתא אי משה חשיב כקטן שנולד

יש להוכיח מהש"ש דס"ל דאף משה רבינו לא חשיב כקטן שנולד, דכתב בהקדמה שם באות ט', דבזה יתיישב קושית התוס' ביבמות סב ע"א ד"ה דכתוב, שלא דברו אהרן ומרים במשה עד אחר קברות התאווה, משום דקודם היו סוברים דגר שנתגייר כקטן שנולד וצריך לקיים פו"ר אף שהיו לו בנים מקודם, וא"כ ודאי לא ביטל משה המצוה מדעתו, ואמנם הקב"ה צוה עליו, אולם אחרי רואם בקברות התאווה שנאסרו להם עריות, וזה מטעם דגר מוכרח לא הוי כקטן שנולד, כמ"ש בספק גור אריה וכבר קיים משה פריה ורביה בבניו הראשונים, ומצאו פתח לחשדו שמדעתו פירש כיון שאינו מבטל מצוה בזה דגם לב"ה קיים פ"ו בב' בנים רק שהם מוסיפים דגם בזכר ונקבה סגי לדעת הספרי (כ"ט אות ח'), ולזה התרעמו הלא גם בנו דבר ה', עד שהשיב להם הקב"ה פה אל פה אדבר בו אני הסכמתי לדבריו, עכ"ל הש"ש. הרי להדיא דנקט אף לגבי משה רבינו דהיה בכפיה, עכ"ל. וע"ע מאי דכתבנו בסמוך על בני משה, דעליהם נמי לא היה כפיית ההר כגיגית, דלא היו במעמד הר סיני.

ואיכא למימר עוד טעמא דהש"ש ששיטתו דאף כלפי משה רבינו חשיב דקבלת התורה בע"כ, כיון דאכלו מהמן, וכמש"כ הש"ש לעיל מיניה באות ז' וז"ל, ובמדרש אמרו שהכריח הקדוש ברוך הוא אותנו ע"י כפיית ההר שלא תסור התורה ממנו לעולמים, דבאונס כתיב (דברים כ"ב, כ"ט) לא יוכל לשלח כל ימיו, גם המן שאכלו במדבר היה לכוונה זו, כמ"ש בספר המגיד לב"י, שהמן שאכלו ישראל היה הכרחי לקבל התורה בלי שום בחירה. ובילקוט ראובני פרשת בשלח וז"ל יפיפיה גי' קצ"ה, הוא שר התורה, הוא המטיר המן לישראל והם אמרו נפשנו קצ"ה, להודיע שקצו ומאסו במן ובתורה ע"ש. וזה היה להם הכרח לקבל תורה, כי המן בא משר התורה והוא לחם אבירים שמלאכי השרת נזונין. שוב לא היה להם שום נטיה ותאווה חומרית, רק תקוע היה בלבם אהבת התורה והמצות, וזה נשאר לדורות למשכילים, אשר עליהם נאמר (במדבר י"ט, י"ד) אדם כי ימות באהל.

ו. מוכיח מדברי רבותינו דלא כהאי חידושא

יל"ע מתוס' בסנהדרין כח ע"א ד"ה רב דאמר כר' אלעזר, דכתבו, ובירושלמי נמי אמרין משה מהו להעיד באשת פנחס ואמר ר' יוחנן כשר ומדנקט אשת פנחס משמע דלפנחס לא יעיד דהוה שלישי בראשון וכו'. והשתא אי משה חשיב כקטן שנולד, מהו דדנו אי כשר להעיד באשת פנחס, הא לאו קרובים נינהו, ועי' בזה בברכת שמעון עמוד קעז. וכן יל"ע, היאך ילפינן ממשה דאדם חייב בכבוד חמיו, מהא דמשה כיבד את יתרו חמיו, עי' בביאור הגר"א יו"ד סי' רמ סקל"ב, הא כבר לאו חמיו, ולמ"ד דיתרו בא לאחר מתן תורה.

ובמהרש"א בע"ז ב ע"ב ד"ה מלמד, דכתב דמשה אהרן ובניו קיבלו את התורה בלא כפיה. ולפי דברי המהרש"א הללו א"ש אמאי המהרש"א בזבחים שהובאו לעיל לא תירץ כנתבאר. ועי' לעיל מאי דהבאנו מהחיד"א והכתב סופר. וכן עי' ברש"י בפר' וזאת הברכה פל"ג פ"ג.

ובפנ"י בר"ה כה ע"ב כתב דמשה ואהרן היו כשרים להעיד יחדיו רק קודם מתן תורה דאז קרובים היו כשרים, ולהמבואר יתכן דאף לאחר מתן תורה היו כשרים. אולם בשו"ת התשב"ץ ח"ג סי' רעז כתב שלא הוכשרו משה ואהרן לקדש החודש יחדיו דקרובים נינהו יעוי"ש בכל התשובה.

ובתוי"ט באבות פ"ה מכ"א מבואר דבמעמד הר סיני עמ"י הוו כקטן שנולד, דכתב שם, בן מ' לבניה, פי' הר"ב שלאחר מ' שנה שהיו ישראל במדבר וכו'. גמרא, בפ"ק דעבודה זרה דף ה' ע"ב, וק' דזו אינה ראייה מאנשי מדבר שכשהיו ארבעים שנה במדבר אחר מתן תורה היו יותר מבני ארבעים שנה הרבה וכו', ועוד נ"ל דישראל בשעת מ"ת גרים היו דהא מינייהו ילפינן שצריך גר טבילה כמ"ש בספ"ח דפסחים וכל גר כקטן שנולד דמי.

וכן עי' באדרת אליהו בריש דברים. והכי מבואר במש"ח בפר' ואתחנן פ"ה פכ"ז, והובא בסמוך. וכן יעויין עוד בחלקת יואב מהדו"ת סי' ח' ד"ה והשתא הב', ובספר אפריון בפר' במדבר ד"ה והנה בספר, ובבית האוצר מערכת א' כלל א' אות כב, ובספרו אוצרות יוסף דרוש ב'.

ענף ג

יבואו בקרבו כמה ציצים ופרחים דמבואר ע"פ האי חידושא

א. אלדד ומידד אחי אהרן מן האב

כתיב במקראי קודש בפרשתו, וירץ הנער ויגד למשה ויאמר אלדד ומידד מתנבאים במחנה (יא, כז). בדעת זקנים לבעלי התוס' כתבו, ח"ל, ויגד למשה, אלדד ומידד, אחי משה היו כי כשנתנה תורה וכו', ומצאתי בקונטרס מר' עמרם מר' הלל שהיה מארץ ישראל, אני הלל ראיתי קבר אלדד ומידד והיה כתוב עליהם, אלדד ומידד אחי אהרן מן האב וכו' עכ"ל, והכי הוא בפירוש הרא"ש בהאי קרא.

ולהנתבאר נלענ"ד דמדוקדק להפליא, דלא כתבו נמי אחי משה, והיינו משום דמשה היה מעל הר סיני ולא כפו עליו ההר כגיגית והוא שפיר כקטן שנולד, וממילא אינם אחי משה.

ב. מבואר בהכי מאי דמשה אמר לאהרן על מרים שיצאו מאותו רחם

ומבואר בהכי עוד מאי דכתיב בפרשתו פי"ב פי"ב דאהרן אמר למשה על מרים, אל נא תהי כמת אשר בצאתו מרחם אמו ויאכל חצי בשרו וגו', ופרש"י, אשר בצאתו, מאחר שיצא זה מרחם אמו של זה שיש כח בידו לעזור ואינו עוזרו, הרי נאכל חצי בשרו, שאחיו בשרו הוא, עכ"ל. וצ"ב אמאי הגדיר משום שיצאו מאותו רחם, ולא קאמר בפשיטות שהם אחים. ולהמבואר אתי שפיר, דהא באמת כבר אינם אחים, אך עכ"פ משה אהרן ומרים נולדו מאותה אמה. וכן זהו דכתיב, אל נא תהי, אחותנו זו, והעירו בזה, אמאי קאמר אחותנו, ולא קאמר אחותך היא, דהאי לישנא ניחא טפי, ולהמבואר א"ש.

והא דכתיב בפר' בשלח, ותקח מרים הנביאה אחות אהרן, ולא כתיב נמי אחות משה, עי' בסוטה יב ע"ב, התם היה קודם מתן תורה ואז פשוט דהיתה אחות של משה. אך אכתי יל"ע מדכתיב בפר' אחרי מות פט"ז פ"ב, ויאמר ד' אל משה דבר אל אהרן אחיך.

ג. מבואר בהכי מאי דכתיב בפר' שמיני דעזיאל היה דד אהרן

כתיב בפר' שמיני פ"ד ויקרא משה אל מישאל ואל אלצפן בני עזיאל דד אהרן, וצ"ב הא אהרן היה אחיו של משה, וא"כ עזיאל הוא נמי דודו של משה ולא רק של אהרן, ואמאי לא כתיב דודינו, אלא דד אהרן, ולהמבואר מיושב היטב. ומדברי רבותינו מתבאר בזה יישוב באופ"א, יעויין בספרא שמיני מכילתא דמילואים לז, ובבאר התורה מי"א מפרשי רש"י, ובהעמק דבר, ובטעמא דקרא מהרוקח על מגילת אסתר.

ד. מבואר בהכי דפרשת קידוש החודש נאמרה בארץ מצרים

ומבואר בהכי מאי דכתיב בפר' בא ריש פי"ב, ויאמר ד' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר, החודש הזה לכם ראש חדשים וגו'. וצ"ב אמאי התורה מדגישה שזה היה בארץ מצרים, ואיזה ריעותא היה אי היו חושבים שזה היה במעמד הר סיני.

ולהמבואר אתי שפיר, דהא בר"ה כב ע"א ילפינן מהאי קרא דקרובים ואחים כשרים להעיד בקידוש החודש, מזה שמשה ואהרן היו עדים על קידוש החודש בארץ מצרים, ומעתה הפלא ופלא, אי האי מעמד היה בהר סיני, אזי ליכא ראייה דאחים כשרים להעיד על קידוש החודש, כיון דמעמד הר סיני כבר משה ואהרן לאו קרובים נינהו, דהא כלפי משה הוי כקטן שנולד, וא"כ לפיכך הם כשרים, וליכא ראייה על קרובים, לפיכך התורה הדגישה שהיה בארץ מצרים, ואז אכתי היו קרובים, ושפיר איכא למילף דבעדות החודש קרובים כשרים.

ה. מבואר בהכי אמאי אצל משה כתיב לשון קיבל, ואצל יהושע לשון מסירה

תנן בריש אבות, משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וזקנים לנביאים ונביאים למסרה לאנשי כנסת הגדולה וכו', וצ"ב אמאי כלפי משה כתוב לשון קבל וביהושע לשון מסירה, ובספר הלוקוטים להאריז"ל בפר' עקב פ"ח כתב, זה יובן עם מה ששמעתי על משנה משה קבל תורה מסיני וגו', שדקדק למה במשה נקט קבלה, וביהושע מסירה, והיה לו לומר בשניהם לשון קבלה או מסירה. ועוד, דלקמן אמר ויהושע לזקנים וזקנים לנביאים, ולא הזכיר לא לשון מסירה ולא לשון קבלה, ואח"כ אמר ונביאים למסרה לאנשי כנסת הגדולה, חזר להזכיר לשון מסירה, והיה די שיאמר ונביאים לאנשי כנסת הגדולה, כמ"ש חזקנים לנביאים, וא"כ מה זה שפעם נקט לשון קבלה ופעם לשון מסירה, ופעם לא זה ולא זה, ואח"כ חזר והזכיר לשון מסירה.

ותירצו, כי לשון מסירה הוא לשון הכרח בעל כרחו, שנמסרה לו. וראיה לזה, (במדבר ל"א) וימסרו מאלפי ישראל הנאמר במלחמת מדין, שנמסרו בעל כרחם, שלא היו רוצים ללכת לאותה מלחמה, לפי שתלה בה הכתוב פטירת

מרע"ה, שנאמר נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף, ולכן נמסרו בעל כרחו. וע"כ, להיות תורתנו הקדושה ארוכה מארץ מדה, הוצרך משה ע"ה למוסרה ליהושע בעל כרחו, שהוא לא היה יכול לקבל, ומשה בלבד כי רב כחו, קבל על נקלה, אבל יהושע, לא קבלה אלא בכחו של משה, עכ"ל.

ולהמבואר מבואר היטב בתוספת נופך, דאצל משה רבינו שזה לא היה ע"י כפייה, אזי כתיב לשון קיבל, דזה היה מדעתו, משא"כ מיהושע כבר כתיב לשון מסירה שזה לשון בעל כרחו.

ובהכי יומתק מאי דאח"כ לגבי שמעון הצדיק כתיב שוב לשון קיבל כמו אצל משה רבינו, אלא דהוא כבר היה מתקופת אחשוורוש ומאז קיבלו התורה מאהבה, ולא היה ע"י כפיית ההר כגיית וכמבואר בסוגיא בשבת פח ע"א, לכך שפיר כתיב בהאי לישנא. וצ"ע מאי דכתב שם בספר הליקוטין דכתוב רק לשון מסירה. וכן א"ש היטב דאיתא בסוגיא בשבת שם, דעם ישראל קיבלו את התורה מאהבה, וקיבלו דייקא, ועי' בחשק שלמה במגילה ז ע"א משמיה דהגר"א, ונמצא דלא רק קיבלו את התורה שקיבל משה, אלא גם את הצורה, שהיה ברצון ולא ע"י כפייה.

ו. מבואר אמאי חשיב דמשה רבינו יושב על כסא של רגל אחת

בפר' כי תשא פרש"י פל"ב פי"ג, ואם כסא של שלוש רגלים אינו עומד לפניך בשעת כעסך, קל וחומר לכסא של רגל אחת. וכבר תמהו כל המפרשים, אמאי כסאו של משה רבינו חשיב של רגל אחת, הא למשה נמי איכא זכות ג' אבות, אלא דאצל משה כיון דאיהו כקטן שנולד, אזי הוא כקטן שנולד ובאזיה בחינה הוא דבר חדש ואינו מתייחס לאבות.

ז. מבואר בהכי רש"י בפר' שמיני בטעמא דמשה היה צריך לכבד את אהרן

ברש"י פר' שמיני פי"פ פט"ז כתב עה"פ על אלעזר ועל איתמר, בשביל כבודו של אהרן הפך פניו כנגד הבנים וכעס. והקשו המפרשים דתיפול"ל דמשה צריך לכבד את אהרן כיון דאחיו הגדול הוא, ולא מצי למימר ליה עברת על דברי תורה, ומדוע לא אכלתם, ובמנ"ח מצוה לג כתב דהוי דאורייתא, את אחיך, לרבות אחיך הגדול. ובפרט קשיא להראשונים דסברי דאיכא חובה לכבד את אחיו הגדול אף דאביהם כבר אינו חי, דהא הכא עמרם כבר לא היה חי. ולהמבואר א"ש דהא משה הוא כבר כקטן שנולד ולא אחיו הוא. ואע"ג דקיי"ל בשו"ע יו"ד סי' רמא סעי' ט' דגר מחזר לא לקלל את אביו, מ"מ הני מילי לענין קללה, אבל לענין לכבדו אינו צריך כדקיי"ל התם.

ח. מבואר בהכי דברי האור החיים בפר' שלח דדן רק על יהושע

ויומתק בהכי מש"כ האור החיים (שלח פי"ד פ"י), וצריך לדעת למה לא השכילו לדון על פי משפט התורה להכחיש דברי העשרה בדברי ה' כיון שדין העדות הוא תרי כמאה ומאה כתרי, ואפשר שדנו ביהושע שהוא פסול לעדות במה שנוגע למשה כי היה משרתו מבחוריו, עכ"ל. וצ"ב אמאי לא כתב הכי נמי לגבי כלב, שהיה קרובו של משה לפי שנשא את מרים אחות משה ולכן היה כלב פסול לעדות, ולהמבואר אתי שפיר. אלא דיל"ע, דכיון דמרים אינה כקטנה שנולדה כלפי משה, א"כ מה הדין בקטן שנולד בחד צד, דהא כלב הוי קרוב של משה, ויש לדון מענין נוגע.

ט. מבאר בהכי האם בני משה התייחסו אחריו

ומבואר בהכי מאי דכתיב בפר' במדבר פ"ג פ"א, ואלה תולדות אהרן ומשה, ואלה שמות בני אהרן הבכור נדב וגו', ואמאי לא מנו נמי את בני משה, ועי' בסנהדרין יט ע"ב ובראשונים בהאי קרא, ולהמבואר יש לפלפל דכיון דמשה נתגייר מדעתו, אזי כקטן שנולד ולא בניו.

וכן מבואר בהכי מאי דכתיב בריש פר' יתרו פי"ח פ"ו, ויאמר אל משה אני חותנך יתרו בא אליך ואשתך ושני בניה עמה, ואמאי אמר רק שני בניה עמה, ולא שני בניו עמו, אלא דבני משה כבר מתייחסים אחריו.

אלא יל"ע דהא בני משה לא היו במעמד הר סיני, שהרי למ"ד בשילהי זבחים שיתרו בא לאחר מתן תורה, והרי יתרו הביא עמו את אשתו ובניו של משה רבינו, ונמצא שהם עצמם לא היו במעמד הר סיני. ועי' בחזקוני בשמות יח, כז דכתב בסו"ד, ולפי שטה זו צ"ל גרשום ואלעזר לא עמדו על הר סיני ואעפ"י שאין ראיה לדבר זכר לדבר שלא החזירו מכאן ואילך בשום מקום בתורה. וכן עי' במושב זקנים שמות פי"ח פ"ג, ובתוס' רבינו אלחנן בע"ז כד ע"א. ובשו"ת חת"ס יו"ד סי' שנו כתב בתו"ד, ויש לי לעורר בדבר אחד הנה אין לנו בכל התורה שום דבר שאין אנחנו בעצמנו עידי ראיה חוץ מפ' בלעם כי כל מופת מצרים ומדבר את הכל ראו עינינו ונעשה לפני ס' רבוא ולא נשאר אחד מכל ישראל בחוץ שלא ראה חוץ למ"ד יתרו אחר מתן תורה בא נשאר בני משה מבחוץ זולת זה לא נשאר אחד שלא ראה בעיניו אין האבות מנחילים שקר לבניהם וה"ל כאלו ראינו בעינינו וכו'.

ולפי"ז נמצא, דלבני משה היה טבילה והרצאת דמים בפני עצמם, ועליהם לא היה כפיית ההר כגיגית, וא"כ נימא בהו גר שנתגייר כקטן שנולד, דהא הוו כל גירות, והא אשכחן בכמה דוכתי דבני משה נתייחסו אחריו, דברש"י בפר' פנחס פכ"ז פט"ז כתב, יפקד ה', כיון ששמע משה שאמר לו המקום תן נחלת צלפחד לבנותיו אמר הגיע שעה שאתבע צרכי שיירשו בני את גדולתי. וכן בקרא בדברי הימים (א, כג, יד) ומשה איש האלהים בניו יקראו על שבט הלוי, והובא האי קרא בזבחים קב ע"א. ועיי"ש בסוגיא בזבחים דקמ"ל מהאי קרא דבני משה לא היו כהנים אלא לויים, אף למ"ד דמשה רבינו היה כהן גדול, הרי מבואר דבני משה נתייחסו אחריו.

ובהכי יש ליישב מאי דאיתא ביבמות סא ע"ב, בית שמאי אומרים שני זכרים, מאי טעמייהו דבית שמאי, ילפינן ממשה דכתיב בני משה גרשום ואליעזר. וכיו"ב בב"ב קט ע"ב, אמר ליה וליטעמיך וכי בן מנשה הוא, והלא בן משה הוא, דכתיב בני משה גרשם ואליעזר. והנה האי קרא הוא בדברי הימים, ופלא אמאי לא מייתי מקרא בתורה, ועי' במהר"ם שיף בב"ב, ובערוך לנר ביבמות, ולהמבואר איכא למימר, דאי הוי מייתי קרא מהתורה הו"א דהני מילי קודם שנתגייר משה, קמ"ל דאפילו דמשה נתגייר וכקטן שנולד, מ"מ נקראו בניו, ועי' כיו"ב בעין אליהו בב"ב שם אות צ.

י. מבואר בהכי דהשכינה שרתה על משה כשהיה באבילות על אהרן

ולחידודא יש לפלפל בזה עוד, דהנה איתא בתענית ל ע"ב דחד הטעמים דשמחה יתירה איכא בט"ו באב, משום דכלו מתי מדבר למות, ועד אז לא היה הדיבור עם משה, וביארו התוס' בב"ב קכא ע"א ד"ה יום שכלו, דהיינו טעמא דלא חזר הדיבור לפי שאין השכינה שורה מתוך עצבות, ולכן כל ימי האבילות לא חזר הדיבור עם משה, אבל כיון שהפסיקו למות חזר ד' לדבר עם משה.

והקשו האחרונים, דהא אהרן אחיו של משה נפטר בא' אב, וא"כ משה הוא בתוך השלושים על פטירת אחיו, ושוב אין השכינה שורה עליו. וליכא למימר דדוקא בימי השבעה לא שורה השכינה, אבל בימי השלושים כן שורה, דהא בתוס' בקידושין לח ע"א ד"ה צא כתבו להדיא דאף בימי השלושים הוא כן, יעויין בזה ביערות דבש בדרוש ד', ובגליוני הש"ס בקידושין שם, ובבנין אריאל פר' מסעי, ובמנחת אריאל בחדרי דעה.

ולהמבואר איכא למימר לחידודא ולפלפולא, דהרי כיון דמשה היה מעל הר סיני, א"כ הוא כקטן שנולד וממילא לאו אח של אהרן הוא כ"כ, ואף דפשיטא דהוא נהג בו שלשים, וגם דכל בני ישראל בכו, אבל אכתי זה לא כמו על אח רגיל, ויתכן דהשכינה כבר שורה על כזו אבילות, וצ"ע.

ענף ד

עוד הערות והארות בעצם דברי הגור אריה דגר שנתגייר כקטן שנולד דוקא כשמתגייר מדעתו

א. ביאור הבנת הדברים

הבאנו לעיל בהא דחידש הגור אריה דלא אמרין דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי אלא בנתגייר מדעתו וחפצו אבל ע"י כפיה לא, ולפיכך בגירות דמעמד הר סיני לא הוו כקטן שנולד, כיון דכפו עליהם את ההר כגיגית, ולכך עמ"י בכו למשפחותם.

והדברים צריכים תבלין, דממנפ"ש, אי גירות בע"כ הוי גירות, אזי שיהיו נמי כקטן שנולד, ואי לאו אזי שלא יהיה גירות כלל. והביאור בזה, דאין הפירוש דכפיה הוי סיבה שלא יהיה כקטן שנולד, אלא זהו ראייה דאי סגי בגירות ע"י כפיה מוכח שלא הוצרכו לגירות גמורה, והיינו משום דהא אף קודם הגירות היה להם שם ישראל, ורק היה חסר בקדושת ישראל, ולא הוי התחלפות גמורה מעכו"ם לישראל, ומשו"ה לא הוו כקטן שנולד.

ועוד יש להרחיב בהבנת הדברים, דמבואר בכל זאת דלא רק קבלת התורה היתה בכפיה, אלא אף הגירות, וקשיא דהא אדרבה בכל פעם מרחיקין את הגרים, ואמאי הכא כפו עליהם להתגייר. ותו קשיא, הא אמרו נעשה ונשמע ומוכח דהיה מדעתם. ותו קשיא, דכיון דהיה בכפיה, אזי לאו מדעתם הוא והיאך מהני זאת, ודוקא משנתנה תורה אמרין שבודאי בעומק ליבו הוא כן רוצה זאת כהרמב"ם הנודע בפ"ב מגירושין ה"כ.

והנראה בזה, דלעולם לא כפינן עכו"ם שיהיה ישראלי, אך הכא הרי עמ"י רצו להתגייר, דהא אמרו נעשה ונשמע, אלא שהיה חסר בשלימות, וכתנחומא פר' נח שלא קיבלו על עצמם תורה שבע"פ, ולהא כפו עליהם שיהיה בשלימות, אך מ"מ כיון דהיה חלק ע"י כפיה, תו לא אמרין בהא דכקטן שנולד, דדוקא כאשר כולו מתגייר מדעתו הוא נהפך לקטן שנולד. וע"ע בשו"ת דובב מישרים ח"א סי' קלו מאי דכתב ליישב ע"פ הרדב"ז לענין מל ולא טבל. וכן מבואר היטב ע"פ דברי הגרנ"ט בסוגיא בכתובות יא ע"א.

וע"ע בפחד יצחק שבועות מאמר כ', ובאגרות וכתבים מהפחד יצחק אגרת יב, ובראשי שיערים יבמות סי' ל, ובמסכת גרים למרן רבנו הגר"ח זללה"ה בביאור הצדק פ"ב שילהי ס"ק יב, ובברכת אברהם עמ"ס יומא עה ע"א, ובספר פתחי אברהם על הגדה של פסח במאמרים שבסופו מאמר ואקח את אברהם, ובספרו עה"ת בפר' לך לך מאמר יב אות ג' ד', וכן מש"כ בעזה"י בהרחבה בסוגיא דגר קטן בכתובות יא ע"א.

ב. מבואר בהכי אמאי בעינן קרא להתיר אשת יפת תואר

ולפי הגור אריה אתי שפיר אמאי בעינן קרא להתיר אשת יפת תואר, דפרש"י בקדושין כב ע"א ד"ה שלא, דלא הותרה אלא לאחר כל המעשים המבוארים בפרשה, וקשיא דהא חד מן המעשים זהו שמגיירים אותה, וגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, וא"כ פשיטא דלית בה משום אשת איש. ולהגור אריה א"ש דהא הוי גירות ע"י כפייה, ולא כקטן שנולד דמי, ועי' במקנה קדושין כא ע"ב. ועו"ל לפי הרמב"ם דבנשים לא אמרין כקטן שנולד, דחידוש עצום איתא בשו"ת הרמב"ם (שילהי סי' נח) דכל מאי דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, ה"מ באיש אבל באשה לא אמרין דכקטנה שנולדה דמי, ועו"י"ש דהוכיח הכי מהסוגיא בבכורות מז ע"א.

ג. מעיר דבעבד נמי אמרין דכקטן שנולד דמי

ובעצם חידוש הגור אריה, צ"ע מסנהדרין נח ע"א ע"ב דמבואר שם דבעבד שנשתחרר נמי אמרין דכקטן שנולד דמי, וכן בסוגיא ביבמות צז ע"ב וברמב"ם בהל' איסורי ביאה פי"ד הי"א, והא הוי נמי בגוונא דשחררו האדון בעל כרחו וכמבואר בראשונים ביבמות מז ע"ב. ושמא י"ל דלא חשיב ממש בע"כ, דהא איכא את דעת האדון, וכדאשכחן קצת כיו"ב בתוס' בקידושין ה ע"א ד"ה שכן ישנן בעל כרחו. ועו"ל, דאף דהוי בעל כרחו, אבל כמבואר בקידושין סב, מעיקרא בהמה והשתא דעת אחרת, וא"כ הוי פנים חדשות באו לכאן ושייך בו כקטן, ובעכו"ם הגמ' לא אומרת הכי ונראה דעבד גרע בזה מעכו"ם.

ענף ה

עוד הערות והארות בעצם דברי הדעת זקנים דאלדד ומידד אחי אהרן מן האב

א. האם אלדד ומידד היו פחותים מבני שנה

הבאנו לעיל ממש"כ בדעת זקנים לבעלי התוס', ח"ל, ויגד למשה, אלדד ומידד, אחי משה היו כי כשנתנה תורה וכו', ומצאתי בקונטרס מר' עמרם מר' הלל שהיה מארץ ישראל, אני הלל ראיתי קבר אלדד ומידד והיה כתוב עליהם, אלדד ומידד אחי אהרן מן האב וכו' עכ"ל,

ורבות הפליאו בזה, דהא כתיב בפרשתן (יא, כו) וישארו שני אנשים במחנה שם האחד אלדד ושם השני מידד, ותנח עליהם הרוח והמה בכתובים וגו'. ולבעלי התוס', נמצא דהיו פחותים מבני שנה, וכבר נקראו אנשים, וכבר הוּוּ מן הכתובים הזקנים, אתמהה.

ומרגלית נפלאה עד מאוד איכא בספר 'תולדות יצחק' לדודו של הבית יוסף דכתב והילך לשונו, קבלה ביד הנביאים הראשונים כי אלדד ומידד היו אחי משה מן האב, שידע עמרם משה איסור עריות שעתידה תורה לאסרתם, ופירש מיוכבד דודתו ולקח אשה אחרת והוליד אלו, שנאמר בוכה למשפחותיו על עסקי משפחותיו הנאסרים להם, עכ"ל.

ובדרשות ר"י אבן שועיב לתלמיד הרשב"א בפרשתן נמי איתא הכי, ח"ל, וקבלה ביד הראשונים ז"ל כי אלו אלדד ומידד היו אחי משה מן האב, כי ידע עמרם איסור עריות מן משה שעתידה תורה לאסרם, ופירש עמרם מיוכבד דודתו ולקח אשה אחרת והוליד את אלו, כמו שאמר בוכה למשפחותיו על איסור עריות, זהו אלדד אל דוד שאין בו איסור וכן מידד, ואמרו ששלח ר' הלל שהיה מארץ ישראל כתב לרב עמרם שראה את קברם, והיה כתוב עליהם אלדד ומידד אחי אהרן מן האב ולא מן האם. וע"ע בשו"ת חיים שאל ח"א סי' צה אות ג', ובפני דוד בפרשתן אות יז.

ונמצא לפ"ז הפלא ופלא, דבאמת לא קאי לאחר מתן תורה, אלא כבר במצרים ידע עמרם שהתורה תאסור, ומאז פירש מיוכבד, ומאז נולדו אלדד ומידד, ושפיר היו גדולים.

ובתרגום יונתן בפ"א פכ"ו איתא, ואשתיירו תרין גוברין במשריתא שמיה דחד אלדד ושמיה דתניין מידד בנוי דאלצפן בר פרנך דילידת ליה יוכבד ברת לוי בזמן דפטרה עמרם גברה ואתנסיבת ליה עד דלא ילידת ית משה ושרת עליהון רוח נבואה אלדד הוה מתנבי ואמר הא משה מתכניש מן עלמא.

וע"ע בהאי ענינא, בפירוש רבינו אפרים בפרשתן עמוד פג, ובהכתב והקבלה, ובמשנת מרן הגר"ח קניבסקי זלה"ה בכמה דוכתי, בקונטרס בשער המלך בשיח השדה על הקדמת הרמב"ם בעמוד ו', ובטעמא דקרא החדשים בשיליה פרשתן, ובהגהותיו על ספר מגלת ספר עה"ת עמוד צו, ובמכתבו הנדפס בספר מנחת נתן, ובספר דעת נוטה בפרשתן אות קנג עמוד רז.

ב. האם עמרם פירש מאשתו

ועוד איכא למילף מהדעת זקנים, דכתבו להדיא דעמרם פירש מהאשה, ולכאורה זהו דלא כהמש"ח בפר' ואתחנן פ"ה פכ"ז עה"פ שובו לכם לאהליכם דכתב שם, שובו לכם לאהליכם, החת"ס בחידושו לעבודה זרה כתב כי נתקשה כל ימיו מהיכן הוציאו חז"ל (יבמות כב, א) הא דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, יעויין שם, ולדעתי פשוט, דיצא להם דמסתמא היה ליוצאי מצרים נשים הרבה שהיו מאותן שאין בני נח מחהרין עליהן, ועמרם יוכיח שגדול הדור היה ונשא דודתו, וכן אמרו ביומא פרק יום הכיפורים בהנך דאסירי לא פריצי בהו, ועיין רש"י (יומא שם) שבכו על הנוספות, ואם לא היו רגילים לא היו בוכים, ואיך אמר רחמנא אחר מתן תורה "שובו לכם לאהליכם" ואין אהלו אלא אשתו (מועד קטן ז, ב) הלא אלו שנשאו קרובותיהם צריכים לפרוש מהם, ועל כרחך דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, והא דמוכיח ריש ביצה מהא דדבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו, היינו דאי משום עריות שנשאו קודם, לא היה לו לאמר להם עד שיאמר האיסור על עריות קודם, זה ברור, ויתכן, דקיימא לן דחודה, שחרדו כל העם, מסלק הדמים, ולא יראו נשיות דמים, ויהיו טהורות לבעליהן, עכ"ל המש"ח.

ג. האם מותר להעמיד מצבה אחת משותפת על קבר אביו ואמו שנקברו זה בצד זה

ודברים נפלאים איכא בשו"ת בצל החכמה ח"ד סימן לא דנשאל אם מותר להעמיד מצבה אחת משותפת על קבר אביו ואמו שנקברו זה בצד זה. והשיב והנה מעיקר הדין לא ידענא איסור בדבר אדרבה הי' נלענ"ד ראי' להתיר מהמבואר בדעת זקנים ח"ל, מצאתי קונטרס וכו' אני הלל ראיתי לקבר אלדד ומידד והי' כתוב עליהם אלדד ומידד אחי אהרן מן האב ולא מן האם וכו' עכ"ל. לפי פשוטו נראה שראה קבר אלדד ומידד שהיו קבורים זה אצל זה והי' מצבה אחת נתונה על קברי שניהם והי' כתוב "עליהם" פי' על קבר שניהם, אלדד ומידד אחי אהרן וכו'. שאם לא

כן הי' צריך להיות כתוב על מצבה אחת, אלדד אח אהרן וכו' ועל השני' מידד אח אהרן וכו' א"ו כמש"כ. הרי שמותר להעמיד מצבה אחת על קבר שני נפטרים.

ועוד כתב שם בהמשך דבריו, אגב אעיר כי מנוסח מצבת אלדד ומידד נראה כי אין צורך להזכיר שם האם במצבה. ואמנם בנוסח מצבה הנ"ל גם שם האב אינו נזכר, אבל י"ל כיון שנכתב שם "אחי אהרן מן האב" כבר ידוע מי הי' האב והוי כנזכר שמו, אבל במש"כ "ולא מן האם" עדיין אין שם האם ידוע. ואפשר שעל קבר הנ"ל היו כתובים עוד דברים ולא העתיקו בדעת זקנים מבעה"ת מקונטרס הנ"ל רק מה שהי' צריך להם לענינם. ועוי"ל דמאי דנקטו אח אהרן משום שהוא הגדול ולכבודו, וכמש"כ כיו"ב ברמב"ן וברשב"ם בשמות פט"ו פ"כ עה"פ ותקח מרים הנביאה אחות אהרן.

ונמצא דכל היריעה הזאת ארוגה מג' ענינים בפרשתן
'צוכה למשפחותיו', 'הסגרת מרים', ו'אלדד ומידד'
והחוט המשולש לא במהרה ינתק